

38312

38312

Izdalo

„Deželno pomožno društvo za bolne na pljučih
na Kranjskem“.

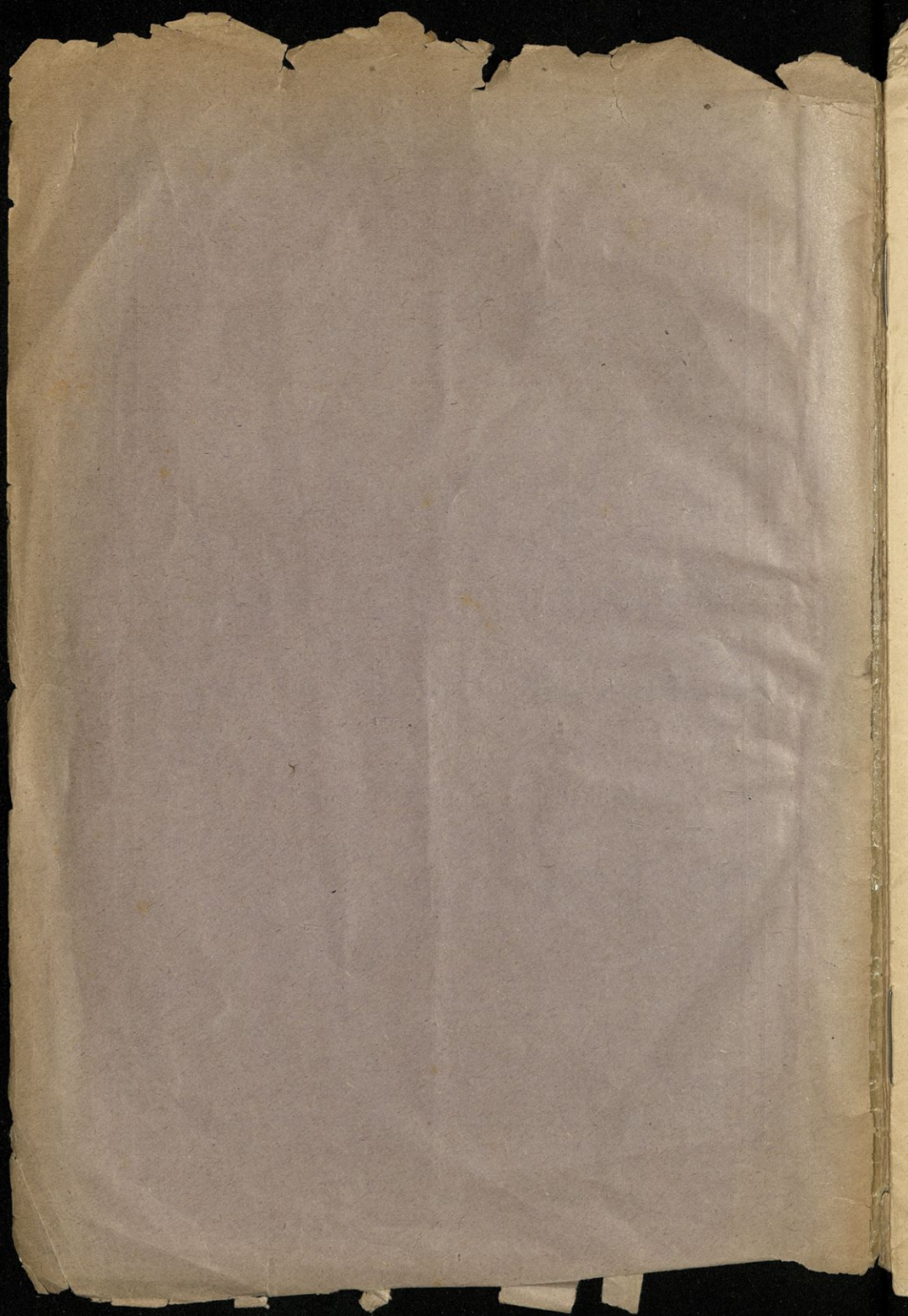
Dr. Démeter vitez Bleiweis-Trsteniški:

Kako obvarujemo našo deco jetike?

Ponatisk iz „Domačega ognjišča“.

1908.

Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Izdalo

„Deželno pomožno društvo za bolne na pljučih
na Kranjskem“.

Dr. Démeter vitez Bleiweis-Trsteniški:

Kako obvarujemo našo deco jetike?

Ponatisk iz „Domačega ognjišča“.

J. Trsteniški

1908.

Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

38312

4° bris.

0300 2686

Jetika ali tuberkuloza je nalezljiva bolezen, ki jo povzroča silno majhen, prostemu očesu neviden živetec, bacil tuberkuloze. Z jetiko se okužimo, če proderejo bacili tuberkuloze v naše telo. Prilike v to je dovolj. Če računamo, da traja jetika povprečno po pet let in da živi v Avstriji okolo 800.000 jetičnikov, ki neprestano proizvajajo jetični strup in ga posredno ali neposredno lahko prenašajo na svojo okolico, uvidimo, kako velika je nevarnost nalezbe.

Jetika je najrazširjenejša in najmorilnejša vseh kug. Vzroki v to so različni. Jeden najvažnejših je ta, da se jetika posebno rada loti slabo rejenih in telesno slabo razvitih, v neugodnih življenjskih okoliščinah živečih ljudi. In kje ni dandanes takih v obilici? Drug vzrok je ta, da nas jetika ne napade očitno in nanagloma, kakor druge nalezljive bolezni. Liki skritega sovražnika nas neprestano obdaja in nam povsod grozi. Če še preudarimo, da je jetika v pravem pomenu besede kronična bolezen, ki vrže svoje žrtve za mesece in leta na bolniško posteljo, jih odteguje njihovemu poklicu, združujoč tako z boleznijo tudi bedo, se loteva celo njihovih rodbin in razjeda cele generacije, potem uvidimo, kako strašna je ta kuga.

Velike škode, ki jih povzroča jetika ljudskemu zdravju in blagostanju, so dale povod, da se je povsod pričel boj proti tej kugi. Toda ta boj obeta le uspehe, če se ga udeležuje tudi zavedno občinstvo, ki naj izpolnjuje in pospešuje tozadavne zdravniške in oblastvene naredbe. In tako so se povsod osnovala društva, ki družijo vse sloje in sile v boju proti jetiki. Velika mednarodna asociacija proti tuberkulozi ima svoj sedež v Berlinu in prireja leto za leto po svetovnih mestih kongrese, na katerih razpravljajo in proučujejo najvažnejše točke boja proti jetiki. Po vseh državah in deželah pa so se osnovala narodna društva, ki imajo nalogo odvracati tuberkulozo. Tako imamo na Kranjskem „Deželno pomožno društvo za bolne na pljučih“, ki s svojo v Ljubljani ustanovljeno oskrbovalnico za jetičnike razvija prav uspešno odvracevalno delovanje.

Naš namen je, obrazložiti varnostne naprave, ki so v otroški dobi potrebne proti jetiki. Predno pa preidemo do tega, izpregovoriti moramo na kratko o bistvu jetike in o načinih okuženja sploh. Potem nam bodo lahko razumljive zahteve, ki jih stavljamo za otroško dobo; brez posebnega utemeljevanja uvideli bomo njih potrebo in korist.

Glavni vir bacilov tuberkuloze je jetični človek. Nahajamo jih lahko v vseh izločilih njegovega telesa. Vendar pride praktično v poštev skoraj zgolj pljuvotina, to pa zaradi tega, ker je jetika pljuč najpogostejša, ker je v izmečkih največ bacilov in ker se v njih tudi najdalj časa drže. In res se tuberkuloza najčešče prenaša po pljuvotini jetičnikov. V tem oziru razločevati moramo dva načina okuženja: okužbo po prahu in okužbo po kapljicah. Nevarnost nalezbe je v obeh slučajih zaradi tega tako velika, ker imajo bacili tuberkuloze veliko odporno silo in obdrže tako v svežem kakor osušenem stanju skozi več mesecev svojo moč.

Če tedaj jetičnik ne pazi na svoje izmečke, pljuje po tleh ali v žepni robec, se bacili s pljuvotino posuše in sčasoma razprše. S prahom se zopet dvigajo v zrak, tako da jih lahko vdihamo in se s tem okužimo. Na ta način ne obole le zdravi ljudje za jetiko, temveč tudi jetičnik sam si na ta način lahko okuži dotlej zdrave dele svojih pljuč. To imenujemo okužbo po prahu.

Nič manj opasna ni okužba po kapljicah. Človek razpršuje pri kašljanju, kihanju in govorjenju najmanjše sluzne kapljice. O tem se lahko prepričamo, če držimo pri govorjenju zrcalo pred se — v kratkem času bo pokrito z najmanjšimi kapljicami. Pri jetičniku nahajajo se v teh kapljicah bacili. Če nam tedaj jetičnik kašlja naravnost v obraz, preidejo bacili lahko v naša usta in sopia in odtod dalje v telo. To je okužba po kapljicah. Naglašati je pa treba, da sega to nevarno ozračje kvečjemu na oddalje enega metra. Če tedaj ne stojimo preblizu jetičnika ali če ta pri kašljanju drži dlan roke ali robec pred usta, odpade nevarnost nalezbe po kapljicah. Vendar naj že tu naglašamo, da mora jetičnik vsled tega često umiti svoje roke in da je treba robec kakor vse perilo jetičnikovo izkuhati. S tem se zanesljivo pomoré bacili.

Kot glavni vir okužbe z jetiko spoznali smo torej jetičnega človeka, ki nam je osobito s svojo pljuvotino opasen.

Ozirati se pa moramo tudi na jetične živali. Za jetiko obole namreč različne živalske vrste in znano je, da je ta kuga osobito med govejo živino razširjena. Že Koch, ki je kot prvi zasledil bacile tuberkuloze kot vzrok jetike, je naglašal, da se moramo varovati pred živalsko jetiko. Vendar je v tem oziru zavladata v zadnjih letih neka negotovost. Različni učenjaki so namreč dognali, da se bacili tuberkuloze, ki jih nahajamo pri živalih, v svoji rasti in ploditvi nekoliko razlikujejo od bacilov, ki jih nahajamo pri človeku. Razločevali so zaradi tega dve vrsti bacilov — človeški in živalski tip — in nekateri so celo proglasili, da so to povsem različni bacili in da živalska tuberkuloza ni nalezljiva za človeka in nasprotno. Raziskave zadnjega časa pa so dognale, da temu ni tako. Bacili, ki jih nahajamo pri človeku, se pač nekoliko razlikujejo od živalskih, vendar sta obe vrsti nevarni tako človeku kakor živalim in provzročata prav isto bolezen. Način okužbe pa je odvisen zgolj od prilike. Tako so ljudje, ki so opravljali tuberkulozne krave, oboleli za jetiko, ki jo je provzročal živalski tip bacilov, ki se pa prav nič ni razločevala od navadne jetike. Tako je v berolinskem zoološkem vrtu obolet za jetiko lev, ki je imel jetičnega paznika. Njegovo bolezen provzročil je človeški tip bacilov. Najbolj zanimive so razmere pri papigah, ki često obole za tuberkulozo in so torej s svojo boleznijo tudi človeku opasne. Papige po hišah obole skoraj brez izjeme za jetiko, ki jo provzroča človeški tip bacilov, dočim je vzrok tuberkuloze papig v zooloških vrtih živalski tip.

Slej kakor prej se moramo torej varovati živalske tuberkuloze. Mleko in meso negotove provenijence uživajmo le kuhano. Sicer se pa moderno živinozdravništvo trudi, da potom strogih in natančnih preiskav kolikor mogoče odpravi tuberkulozno goved. Največjega pomena je v tem oziru stroga snažnost v hlevih, osobito tudi pri molži.

Kot daljni vir tuberkuloze spoznali smo torej jetične živali in njih proizvode, kakor mleko meso, sirovo maslo i. t. d.

Sedaj nas zanima vprašanje, kako in po katerih potih prodirajo bacili tuberkuloze v naše telo. Naglašamo naj takoj, da skoraj izključno po sopilih in prebavilih, ali z drugo besedo, bacili pridejo v naše nosnice in naša usta in prodirajo odtod dalje v telo. Kako pa pridejo bacili v usta in nosnice? Čuli smo že, da potom okužbe po prahu in po kapljicah in pa s hrano, na primer če uživamo sirovo mleko jetičnih krav. A tudi potom dotikanja, na primer po poljubih, pri uporabljanju jedilnega orodja in drugih predmetov, ki so se jih posluževali jetičniki in slednjič prenašamo bacile lahko sami, s svojimi rokami, če jih zadostno ne snažimo. To velja osobito za otroke, ki se kaj radi plazijo po tleh, ki z nesnažnimi rokami uživajo svojo hrano in često celo jestvine valjajo po prahu. Še jedno pot moramo tu omeniti, po kateri prodirajo bacili tuberkuloze v naše telo, to je koža. Če pridejo okužene tvarine, na primer pljuvotina, izločila jetičnih ran ali pa prah, v katerem se nahajajo bacili, na kako razpoklino ali rano naše kože, prodirajo bacili lahko po tej poti v naše telo. Ta način nalezbe je redek pri odraslih, pogostejši pri stanovih, ki pridejo v dotiko s takimi tvarinami, kakor zdravnikih, živinozdravnikih, klavcih, konjačih, najpogostejši pa pri otrokih, ki se vsled že omenjenih navad in razvad kaj lahko okužijo na vse mogoče načine. Sploh igra takozvana nalezba po nesnagi (nemški Schmier- und Schmutzinfektion) pri obolenjih otrok veliko vlogo.

Če uvažujemo vsa navedena dejstva, osobito pa okolnost, da je glavni vir tuberkuloze jetični človek s svojo pljuvotino in da prodirajo bacili predvsem skozi nosnice in usta v naše telo, nam ne bo težko ukreniti vse potrebno, da se prepreči okuženje. Ne moremo dovolj naglašati, kako važno je to dejstvo.

Kako pot krenejo bacili od teh ustopnih organov dalje, nas tu ne zanima. Naglašati pa je, da nikakor ni treba, da bi ustopni organi sami oboleli; nasprotno, najčešče se opaža, da zanese krvni in mezgovni tok bacile v oddaljene organe, v katerih se potem razvije jetika. Tako se bacili, ki so na katerikoli način prišli v ustno duplino, kaj radi vrinejo v drgali (nebne in žrelne bezgalke). Toda te same ne obole, ne kažejo nikakih jetičnih znakov, pač pa proderejo iz njih bacili v bližnje bezgalke in iz teh po mezgovnem in krvnem toku v pljuča, kjer povzročijo pljučno jetiko. Tako na primer bacili, ki jih je človek zavžil, nikakor v vseh slučajih ne povzročijo jetike črev, pač pa lahko iz teh po krvnem ali mezgovnem toku preidejo v pljuča ali druge organe, v katerih se potem razvije jetično obolenje. To je treba naglašati, ker bi nas sicer okolnost, da ustopni organi sami, tedaj pred vsem nos, usta, drgali, gornja sopila tako redko obole, lahko privedla do napačnih sklepov.

Poudarjati je tudi, da se jetično obolenje nikakor ne razvije takoj po nalezbi, da marveč od okuženja do obolenja često preide daljši čas. In slednjič nikakor ne oboli vsak človek, ki je vdihal ali zavžil bacile. Zdravo telo ima veliko odporno silo in tako se marsikdo obrani obolenja. V tem oziru so pa ravno otroci na slabšem, katerih organi so nežnejši in občutljivejši in nimajo toliko odporne moči.

Sedaj še par besed o podedovanju. Svoj čas se je mislilo, da se jetika podeduje, ker se je često opazalo, da je obolelo po več generacij ene in iste rodovine. Danes pa vemo, da je podedovanje izredno redko in da je skoraj v vseh slučajih vzrok obolenju osebno okuženje. V rodovinah, v katerih

se nahajajo jetičniki, je pač prilike za okuženje tem več in zapadejo ravno otroci tem lažje bolezn.

Pač pa opazamo pri mnogih neko posebno razpoloženje za jetiko, kar imenujemo dispozicijo. Predvsem so seveda disponirani otroci jetičnih staršev, ki so ponavadi od rojstva sem slabotnejši. A tudi otroci zdravih roditeljev so lahko disponirani, kar se kaže v nekem posebnem razvoju telesa. O tem govorili bomo pozneje. Znano je dalje, da povzročajo nekatera obolenja posebno dispozicijo za tuberkulozo. Tu sem moramo šteti influenco, legar, pljučnico, ošpice, škrlatico in dušljivi kašelj.

Toliko v splošnem oziru, da nam bodo tem lažje razumljive razmere, ki pridejo v otroški dobi v poštev.

Kaj tudi otroci zbole za jetiko? — to vprašanje čisto čujemo zdravniki. Da, ravno v otroški dobi leži kal in korenina te bolezni, ki v poznejših letih zahteva toliko privatnih in javnih žrtev. Prihodnja desetletja nam bodo pokazala, kako blagodejno bo vplival v velikem obsegu zapričeti boj proti jetiki. Je-li pa boče uspeh tudi trajen, je-li boče obče zdravje res trdnjše, če se odvrčanje jetike ne prične že v otroški dobi, o tem bi skoraj dvomil. Že v prvi mladosti, da, že pri dojenčih paziti mora vzgoja na to, da se prepreči okuženje z jetiko.

Res je sicer, da se jetika najbolj pojavlja v starosti od 15. do 30. leta, a kakor kaže statistika, je v otroški dobi vendar mnogo pogostejša, kakor se je doslej mislilo. Znani berlinski pēdijater Heubner navaja po statistiki izza zadnjih pet let, da je bilo med otroci njegove klinike v starosti od tri do šest mesecev 4%, v starosti od šest do devet mesecev 12%, v starosti od devet do dvanajst mesecev 26% jetičnih. V drugem letu starosti bilo je 14%, v tretjem letu 13%, od tretjega do desetega leta pa približno le 5% jetičnih. Vendar je šlo v Heubnerjevi statistiki le za popolnoma razvito manifestno jetiko, ni pa dvomiti, da bi bile številke mnogo večje, če bi se upoštevali tudi lažji in začetni slučaji. Še mnogo neugodnejše statistike navajajo drugi zdravniki. Iz njih je razvideti, da so prva življenska leta mnogo bolj prizadeta, kakor naslednja. Čuli bomo pozneje, da ima to prav posebne vzroke, ki so obenem dokaz, kako važne so nasvetovane varnostne naprave v otroški dobi.

Ni pa tudi dvomiti, da pri kolosalni življenski eneržiji otroškega organizma v starosti od 7. do 15. leta hitra rast telesa nekako zakriva in zapostavlja jetično obolenje, ki je pa vendar moramo smatrati kot nekako prikrito tuberkulozo. Jeden najslavnejših raziskovalcev Behring je celo mnenja, da se človek najčešče okuži v otroški dobi in sicer z mlekom jetičnih krav, da pa infekcija nikakor v vseh slučajih ne povzroči obolenja; bacili samotevajo v kakem organu, dokler v poznejših letih, osobito če je telo oslabilo vsled napora ali težkih bolezni, ne izbruhne splošna jetika.

Če se povprašamo, pravi Heubner, kako zboli otrok za jetiko, odgovoriti moramo z vso odločnostjo, da se okuži. Za to imamo brezštevilnih dokazov, na primer obolenja dojenčev, ki so jih oskrbovale jetične babice, obolenja zdravih otrok, ki so prišli na rejo k rodbinam, v katerih je bil kdo bolan za tuberkulozo i. t. d.

Res je sicer, da eksistirajo rodbine, v katerih se od generacije do generacije pojavlja jetika. Človek bi moral misliti, da se v njih jetika podeduje. In res trpe te rodbine pod neko dedščino, ki pa ni bacil tuberkuloze, ni specifično obolenje — temveč razpoloženje telesa, razvoj kosti, prirojena

tesnost žil, skratka ves organizem v svoji sestavi in svojem razvoju je bacilu tuberkuloze bolj pristopen in mu nudi primerna tla za hitro razvijanje in razširjevanje. To imenujemo dispozicijo. Na ta način disponirani otroci pa nikakor ne obole v vseh slučajih, nasprotno, prav lahko jih obvarujemo jetike, če jih pravilno odgajamo in če jih postavimo v zdravju primerno okolico. Ti otroci pač zahtevajo prav posebno odgojo. Na drugi strani le prečesto opažamo, da za jetiko akutno obole in hitro poginejo otroci zdravih rodbin, ki niso kazali prav nikake dispozicije. In slednjič je naglašati, da tudi otroci jetičnih staršev ne kažejo v vseh slučajih posebnega razpoloženja do jetike. Bernheim poroča o treh jetičnih materah, ki so rodile dvojčke. Po jeden dvojčekov ostane doma v rodbini, kjer ga redi zdrava dojnica, drugi pa pride na deželo, kjer ga odgajajo s kravjim mlekom. Vsi trije doma ostali in po zdravih dojnica rejeni dvojčki in z njimi dve dojnici so umrli za jetiko, daleč od matere na deželi umetno rejeni otroci pa se dobro razvijajo, ostanejo zdravi in prosti jetike. Tu se nam vendar z elementarno silo kaže dokaz, da je vzrok jetike zgolj okužba. Doma v bližini jetične matere bilo je dovolj prilike za okužbo, katere žrtve so postali vsi trije dvojčki in dve dojnici, na deželi pa, v zdravi okolici, take prilike ni bilo, otroci jetičnih mater so ostali zdravi.

Kako se pa okužijo otroci? V otroški dobi, ki nas tu predvsem zanima, je mnogo več prilike do okuženja, kakor bi mislili.

Pričnimo z novorojencem. Največja nevarnost preti mu od strani jetičnih staršev in poslov. Le malokateri novorojenec prebije ves čas v zibel. Jemljejo ga na roko, pritiskajo k sebi in devajo iz naročja v naročje. Nikdar več v svojem življenju ni človek tako zelo izpostavljen v uvodu omenjenim okuženim kapljicam, kakor v prvem letu svoje starosti. Z ročicami otipava otrok obraz in ustnice svoje matere ali strežnice in koj nato sesa na svojih prstih. Starši, ki bolehalo na kroničnih obolenjih sopil, morajo tedaj vedno misliti na to, da je njih bolezen morda nalezljiva. Če hočejo odgojiti krepak rod, ki naj v zdravju in kreposti zastopa rodbino, morajo si odrekati marsikaj in se, če tudi s trpkimi občutki, premagovati. Ker je okuženje od človeka do človeka najlažje mogoče, ne preostaja jim drugega, kakor da se odrečejo vsakemu presrčnemu negovanju in da opuščajo poljube, vsaj poljube na usta. Kako lahko se sicer okuži otrok brez vednosti, da, proti volji svojih staršev. Predstavljajmo si le jetično mater, ki je kruta bolezen še ni privezala na posteljo. Svojega otroka nosi na rokah, v presrčni ljubezni ga poljublja, pri kašljanju ne pazi in se ne obrača v stran, z njegovo žličico pokuša, je-li ljubljenceva hrana pač ni prevroča in ga potem pita z njo! S hrano zaužije otrok bacile, ki jih je mati razpršila pri kašljanju ali prenesla po poljubih, z zrakom jih udihava. Tako se bolezenske kali polaste zdravega otroškega telesa. Na to okužbo pa nihče ne misli, kajti bolezen se ne pojavi takoj, tedne in mesece raste in se razvija bacil jetike, preden telo v toliko oškoduje, da postane obolenje jasno. Na ta način razvijejo se mnogi slučaji pljučne in trebušne jetike, pa tudi obolenja žlez. Tako nastanejo tuberkulozne gnojitve ušes in skrofulozna obolenja oči. Iz teh organov prodere lahko bacil tuberkuloze v poznejših letih v telo in provzroči pljučno jetiko, ki vsak trenotek lahko popelje do smrti.

Govorili smo že o škodljivosti poljubovanja, vendar moramo tu še enkrat omeniti to zdravju tako kvarno razvado. Ne le starši, sorodniki, znanci in posli, celo povsem tuji ljudje skušajo prenašati svojo često okuženo slino

na cvetoče ustnice dražestnih otrok. Kolikokrat se s tem zdravemu otročičku vdahne smrtonosna kal! Odpravili te razvade pač ne bomo popolnoma, vendar jo skušajmo omejiti; poslom in tujim ljudem, katerih zdravstvenega stanja ne moremo kontrolirati, pa jo naravnost prepovejmo!

Škodljiva postane tudi lahko razvada, brisati in snažiti otroke z žepnimi robci odraslih ter jih jemati k sebi v posteljo.

Nadaljni vir okuženja za otroke so tla in v kolikor jih morejo doseči, tudi stene naših stanovanj. Najopasnejša razvada je, puščati otroke, da lazijo doma kakor zunaj po tleh. Če ne najdemo drugod vzroka okuženja, iskati ga imamo v tlaku naših stanovanj. Posebno pri ubožnejših slojih občinstva opazamo to pogostoma, ki puste otroke kar na tleh, da se navadijo hoditi. Najprvo lazijo po sobah, potem se vspenjajo po stolih in stenah, dokler ne znajo stati in slednjič hoditi. Ko pa napravijo prvi korak v življenje, so često že okuženi z jetiko. Kajti v prahu, ki leži po razpokah tal in sten, se kaj lahko nahajajo bacili jetike. Prav gotovo jih najdemo tu, če se v dotičnej rodbini nahaja kak jetičnik. A tudi od zunaj zanesajo se lahko bacili v stanovanje, tako s prahom in blatom, ki se drži obuval. Velika je torej nevarnost, če puščamo otroke laziti po tleh. Njih roke so neprestano zamazane s prahom, njih pljuča ga vdihavajo. In ta nevarnost ni morda le namišljena. Dieudonné je v zanohtni nesnagi otrok, ki so lazili po tleh, eksperimentalno dognal bacile tuberkuloze. Vcepljeni morskim prasičkom so ti bacili v kratkem povzročili karakteristično smrtno obolenje in tako razodeli, v kaki nevarnosti so bili dotični otroci. A ne samo za nohtom nahajamo bacile; s prahom vrinejo se v najmanjše skoraj nevidne razpokline kože na rokah, nogah in obrazu ali pa jih otroci z rokami zanašajo v usta, ušesa, nos in oči. Prva posledica more na primer biti čez nekaj tednov se razvijajoče tuberkulozno vnetje sklepov, kakor je osobito pri otrokih pogosto opazamo, pozneje pa jetika kosti ali pljuč.

Na ta način okužijo se posebno pogosto otroci ubožnejših slojev, ki deloma iz nevednosti, deloma iz zanikrnosti stanovanja in tal zadostno ne snažijo. A tudi v boljših rodbinah ta način okuženja ni nič redkega. Kolikokrat se pripeti, da nas starši začudeno povprašajo, kako da je mogel njihov otrok oboleti za skrofulozo ali tuberkulozo. Starši so zdravi, dojnica je bila zdrava, otroka so baje odgojevali kolikor moč zdravju primerno, vse so storili, kar je bilo treba, a vendar je obolel. Odgovor je v mnogih slučajih ta, da so se otroci okužili na preprogah, ki razkošno pokrivajo tla vseh sob. V preprogah se prah najtrdovratneje drži in da pridejo v prah bacili tuberkuloze, v to je prilike povsod dovolj, posebno v rodbinah, katere poseča veliko število ljudi. Tem lažje se otroci okužijo na ta ali oni način, ker svoje jestvine posebno radi valjajo po tleh, preden jih zanesejo v usta, ker se jim vedno znova podajajo igrače, ki ležijo po tleh, ne da bi se jih preje osnažilo, ker da pestunja čuzelj, ki je ves moker od slin, padel na tla, brez premisleka znova otroku i. t. d.

Res je sicer, da v marsikaterih sobah ne najdemo bacilov tuberkuloze, niti ne v prahu, toda kedo bi v očigled ravno navedeni nevarnosti mogel prevzeti kako odgovornost? Dajmo torej otrokom preproge iz linoleja, ki jih vsak trenotek lahko temeljito očistimo; pazimo, da ne valjajo svojih jestvin po tleh in da ne vtikajo umazanih rok v usta; skrbimo, da je njih soba vedno v najsnažnejšem stanju.

V poznejših letih zopet, ko so otroci že samostojnejši, igra največjo vlogo okuženje od osebe do osebe. Sosedova hčerka kašlja že več tednov, a pri tem še dosti dobro izgleda. Zdravnika niso poklicali, ker gre baje le za lahko prehlajenje. Na otroka ne pazijo dosti, pustje ga, da leta in se igra z otroki sosednih hiš, kmalu pa se pokaže, da je obolenje resnejše; pojavi se vročica, otrok mora v posteljo in v kratkem se razvije pljučna jetika. Že pa je tudi začel kašljati ta ali oni otrok iz okolice, ki se je igral z obolelo deklico. Obolenje morda ni bilo iz vsega početka jetično, a kataralično obolela pljuča se mnogo lažje okužijo in kakor smo videli, je v otroški dobi in pri otroških navadah prilike dovolj do okuženja. Ko pa je bila okužba z jetiko enkrat manifestna, je bilo tudi prilike dovolj, da je prvo oboleli otrok okužil druge. Posebno dosti prilike je v to v šoli. Na nevarnost kašlja pri šolskih otrokih ne moremo dovolj opozarjati, ne le radi jetike, temveč tudi radi prenašanja drugih bolezni, kakor ošpic, ki se često pričenejo z kašljem, influence in pljučnice. Učitelji naj bi gledali na to, da sede otroci, ki kašljajo za-se, na koncu klopi. Če pa traja kašelj dalj časa, opozoriti je na zdravniško pomoč. Sicer pa o razmerah v šoli še posebej izpregovorimo.

Kot vir jetike spoznali smo dalje neprimerna stanovanja, osobito prenapolnjene, temotne in zaduhle sobe. Znano je, da svetloba, posebno pa solnce, hitro pomori kali tuberkuloze. V temotnih kotih, v katere tako zrak kakor solnce nimata pristopa, se pa kaj lahko in hitro razvijajo. V velikih mestih se je dognalo, da se večina smrtnih slučajev za jetiko pojavlja v prenapolnjenih stanovanjih. Često stanuje po 5—8 oseb v mali sobici, ki je poleg tega še slabo opravljena, tako da spe po 2—3 osebe na enem ležišču. Še neugodnejše postanejo razmere, če se obenem v stanovanju izvršuje kaka obrt ali hišna industrija. V takih okoliščinah je v zraku mnogo prahu, ki pospešuje in provzroča pljučna obolenja. Prenapolnjena stanovanja so vsled dihanja in razsvetljave vedno vlažna; vlaga pa postaja še večja, če se v njih obenem kuha in pere. Bivanje v takih prostorih provzroča vsled kvarnega delovanja pljuč posebno razpoloženje do jetike; telo postane slabokrvno, koža je mokrotna in s krvjo zalita, kar pospešuje prehlajenje. Zelo neugodne so tudi razmere v modernih najemnih hišah, kakor jih zidajo nekateri špekulanti in v katerih se nahaja nebroj majhnih po večini prenapolnjenih stanovanj. Tu živi skupaj veliko število rodbin, cele tolpe otrok se opotekajo po stopnjicah in dvorišču. Vsled tega so take hiše po navadi zamazane in zanemarjene. Tu je dana prilika, da se tako jetika kakor vsaka druga kužna bolezen kaj hitro razširi in prenese od jedne rodovine na drugo.

Rešitev teh stanovanjskih neprilik je pač del od socialnega vprašanja sploh, oziroma naloga prepotrebne reforme stanovanj, to je gradbe zdravih, cenениh in ne prenapolnjenih stanovanj. Jeden najvažnejših predpogojev pa je, da ima vsak človek svoje lastno ležišče. Vendar pri dobri volji tudi posameznik v tem oziru lahko veliko stori. V Ljubljani na primer je delavsko stavbinsko društvo v zadnjih letih ob periferiji mesta zgradilo veliko število majhnih hišic. Te leže večinoma v prosti solnčni legi; stanovanja v njih odgovarjajo vsem higienskimi predpisom, če se le količkaj pravilno uporabljajo. Vsakomur, čegar rodovina sedaj hira v kakem zaduhlem in temotnem stanovanju v starem delu mesta, je nasvetovati, da si preskrbi tako zdravo bivališče. Obrtniku pri današnjih kreditnih razmerah ne bo težko, da si sam omisli tako hišico; delavec pa bo dobil v njej stanovanje za isto

ceno, ki jo plačuje sedaj za slabe sobe po starih hišah. In ne bo mu žal. V kratkem bode opazil, koliko bolje uspevajo otroci, kako zaliva zdrava ru-dečica prej bleda lica. Nekoliko daljša pot v šolo bo otrokom le v korist. A tudi v slabih stanovanjih se da z doslednostjo in dobro voljo mnogo storiti, kar bo v zdravstvenem oziru hasnilo rodovini. Pridno je treba zračiti, gledati v sobah na najstrožjo snago in skrbeti za to, da če le možno spal-nica ne služi v nikake druge namene. Koder bi se pa to vendar moralo goditi, treba je spalnico na večer še enkrat dobro prezračiti.

Posebna skrb veljati mora tudi postelji, ležišču, na katerem prebije človek dobro tretjino svojega življenja. V nekaterih rodovinah, osobito na deželi, je navada, da se postelje podedujejo od generacije do generacije. Na isti žimnici, na kateri je spal praded, ded in oče, spi sedaj otrok. Morda so posteljišče parkrat prepleskali, žimo izprašili in čehljali, blazine zračili, na kar so postelj znova uporabljali. Izdatno solnčenje in zračenje pač pomori bacile, ki se morda drže rjuh in odej, nikdar pa onih, ki se nahajajo sredi žime in perja. Cornet je po številnih poskusnjah dognal, da običajno čiščenje žime in perja nikdar ne pomori bacilov tuberkuloze. Če je tedaj posteljo kdo uporabljal, o katerem sumimo, da je bil jetičen, treba jo je temeljito razkužiti. To preskrbi najbolje uradna razkuževalnica. Sicer pa bodi otroška postelj kolikor mogoče preprosta; posteljišče najbolje železno, z železnimi ali žičnimi peresi, blazine iz žime ali haloge, odeje kolikor mogoče enostavne.

Spoznali smo torej, da je v otroški dobi vse polno prilik za okuženje z jetiko. Okužbo zanesljivo preprečimo, če se izogibamo vsem tem prilikam. To pa je lažje rečeno, kakor storjeno. Inteligentni starši vseh slojev bodejo pač, opozorjeni na te nevarnosti, storili vse, kar je v njih moči, da se jim ognejo. Ali koliko je staršev, ki jih borba za vsakdanji kruh sili, da bivajo ves dan zunaj hiše na delu in da puščajo otroke pod pomanjkljivim ali celo brez vsakega nadzorstva. Tu priskoči na pomoč društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb in koder se je bati jetike, tudi deželno pomožno društvo za bolne na pljučih, ki potom takozvanega domovnega odvrčanja jetike nadzira take rodovine in skrbi za njih otroke. Kjer bo sila najhujša, vzelo bo otroke v lastno zavetišče, ki se ima v kratkem zgraditi, da jih tako reši preteče jim jetike. A tudi vsakdo drugi je v tem oziru lahko delaven, predvsem so pa v to poklicane naše žene, pri katerih sta prosveta in dobro-delnost še vselej našli potrebno zaslombo in podporo. Opozarjajmo znane nam rodovine, osobito take iz ubožnejših slojev, na pota, po katerih se po-lasti jetika otroškega organizma in nagovarjajmo jih k zdravju primernemu negovanju otrok. Ko so nam enkrat znana pota, po katerih se vseljujejo bacili tuberkuloze v otroško telo, nam bo mogoče, rešiti mladino pred pre-tečo ji kugo.

Govoriti nam je sedaj o odgoji otrok, ki imajo nagnenje do jetike. Slišali in spoznali bomo marsikaj, česar se lahko držimo pri odgoji otrok vobče.

Dispozicija do jetike kaže se že zunanje po neki posebni sestavi te-lea, ki jo imenujemo „jetični habitus“. Dotični otroci imajo ozek obraz, blede prozorno polt, žive oči, dolg vrat, dolge proti zgoraj zožujoče se ogrodi. Jamice nad ključnico so upadle, pleča molé stran, rebra stojé široko narazen, prsi so ploščnate in se pri dihanju le malo izbočujejo. Srce in žile so zelo razburljive, tako da prizadeti lahko in hitro zarudijo in obledé, bedra so dolga in tanka, mišičevje je slabo razvito.

Kako nam je postopati, da odpravimo to razpoloženje do jetike?

Matere, ki se boje, da bi njih otroci imeli razpoloženje do jetike, naj vedno, posebno pa v nosečnosti, žive kolikor mogoče zdravju primerno. Pogosto se naj kretajo v svežem čistem zraku, pravilno in izdatno se naj hranijo, mirno in globoko naj dihaajo in ne nosijo oblek, ki tesné prsi in želodec. Pravilna obleka je za telesno prospevanje velike važnosti, to moramo osobito naglašati napram našim ženam in dekletom, ki se preveč klanjajo modi. Zatezljivi moderc naj bi za vedno izginil, ker ne moti le dihanja, temveč tudi prebavo. Često se vsled pretiranega zatezovanja v najrazličnejših organih pojavlja motenje krvnega obtoka in pogosta bledičnost mladih deklet je mnogokrat zgolj posledica tega nenaravnega cirkulacije krvi motečega oblačila. Škodljivi pa so tudi preozki in pregorki ovratniki, kakor so v zadnjih letih v modi. Čim bolj se človek navadi, imeti prost vrat, tem lažje diha in tem bolj se varuje prehlajenja.

Če ima mati sama razpoloženje do jetike, tedaj otroka ne sme dojeti; izročiti ga mora dojilji ali pa hraniti umetno. Dobra dojilja je brezdvomno najboljše nadomestilo maternih prsi, a žalibog jo je kaj težko dobiti. Naglašati moramo predvsem, da je treba vsako dojiljo strogo zdravniško preiskati, kajti ne le jetiko, tudi druge bolezni prenese lahko dojilja na otroka. Pri nas so vobče dojilje redke, a še med temi je izbera kaj težka. Pri večini rodovin pa že gmotne razmere ne dopuščajo, misliti na dojiljo. Če tedaj mati ne more dojeti sama, pride pač najčesče umetna hranitev v poštev, to je hranitev s kravjim mlekom.

Tu moramo spregovoriti o tem, kako pripravimo mleko za otroke. Naglašali smo že, da je jetika med govejo živino zelo razširjena in da se z mlekom lahko prenese na človeka. Bacili tuberkuloze prehajajo neposredno v mleko le, če je bolno tudi kravje vime. Za to pa je po hlevih drugih prilik dovolj, da se okuži mleko z bacili tuberkuloze. V vsakem hlevu, ki ne stoji pod neprestanim strogim živinozdravniškim nadzorstvom, nahaja se lahko po več jetičnih krav, bodisi da so bolne na pljučih, na ledicah ali na drugih organih. Te živali s takozvano odkrito tuberkulozo neprestano proizvajajo jetični strup in ga raztrošajo po hlevu. Kdor je opazoval, kako zanikrno se še pri nas ravna pri molži, kako malo se gleda na snago, kaka posoda se uporablja, ta bode uvidel, da se mleko kaj lahko že v hlevu okuži z bacili tuberkuloze. Ravno tako lahko se to zgodi pri nadaljnji manipulaciji z mlekom. Mlekarica ga nosi v mesto. Že ta ga med potoma pretaka in meša, morda celo raztanjša z vodo, ki jo je bogve kje vzela. Slednjič pride mleko v slabo čiščenih posodah na trgu v prodajo ali pa ga dobi prekupovalce, ki ga znova pretaka, pusti odkritega stati i. t. d. — povsod prilike dovolj, da se mleko okuži. Rad pripoznam, da imamo tudi že pri nas vzorne hleve in vzorno mlekarstvo, da celo podjetnike, ki sami razkužujejo in pripravljajo mleko za hranitev otrok. Toda ozirati se moramo na razmere povprek in te so pri nas še zelo slabe. Računati moramo tedaj s tem, da je mleko lahko okuženo z bacili tuberkuloze in je moramo torej razkužiti. V to zadostuje, da vre mleko šest minut z valom. V tem času se bacili tuberkuloze zanesljivo uničijo. Na razpolago so nam posebni lonci, da mleko pri kuhanju ne prekipi. Vsako daljše kuhanje in vse komplicirane priprave, kakor so se svoj čas priporočale, so odveč, da celo škodljive. Dognalo se je namreč, da se kakor v krvi tudi v mleku, in sicer tako v materinem kakor v kravjem mleku nahajajo protikužne snovi, ki so otroku koristne, ki

jih pa s predolгим kuhanjem uničimo. Najbolj zdravo bi bilo radi tega sveže in le pregreto mleko zdravih krav, če bi bilo zjamčeno čisto. Ponekod pri molži že uporabljajo posebna cedila, ki onemogočujejo vsako okuženje mleka, pri nas pa še nismo tako daleč. Važno je nadalje, da se razkuženo mleko skrbno shranjuje, ker bi se sicer znova lahko okužilo. Koj po kuhanju postavimo mleko v čisti dobro pokriti posodi na hladno. Posamezne porcije, ki jih tekom dneva odvezamemo za hranitev otroka, le nekoliko pregrejemo, a ne kuhamo znova. Posebno skrbno moramo čistiti stekleničice, gumaste sesalnike in sploh posode, v katerih imamo mleko; te moramo naravnost izkuhati. Ker ima kravje mleko več beljakovine v sebi, kakor materino, treba ga je za novorojence in otroke v prvih mesecih nekoliko raztanjšati. O tem kakor tudi o morebitni primesi drugih redilnih snovi posvetujemo se najbolje z zdravnikom. Če pa raztanjšamo mleko sami, ne smemo pozabiti, da je treba prekuhati tudi vodo.

Če ima mati nagnjenje do jetike, otročiček ne sme spati pri njej, temveč naj biva v posebni sobi. To je treba, kakor otroške spalnice sploh, prav pridno zračiti.

K jetiki nagnjene otroke je treba kolikor hitro mogoče nositi na izprehod, pri čemer naj imajo glavico prosto, ne pa zavito v tenčice. Brez skrbi pustimo jih v zakurjeni ali po solčnih žarkih ogreti sobi lahko tehati v sami srajčici. Kmalu, z desetim ali dvanajstim mesecem, navajajmo jih na hladno vodo. Po vsakdanji gorki kopeli obribajmo jim naglo život z rokami, ki smo jih namočili v mrzli vodi. Ščasoma preidemo lahko na druge vodne procedure. Ker je pa pri tem velekoristnem krepjenju otrok treba postopati previdno in natančno, vprašajmo rajše zdravnika za svet. Splošna utrditev je najboljše sredstvo proti prehlajenju. Vsakdo se mora navaditi na neizogibne kvarljivosti, ki jih prinaša življenje.

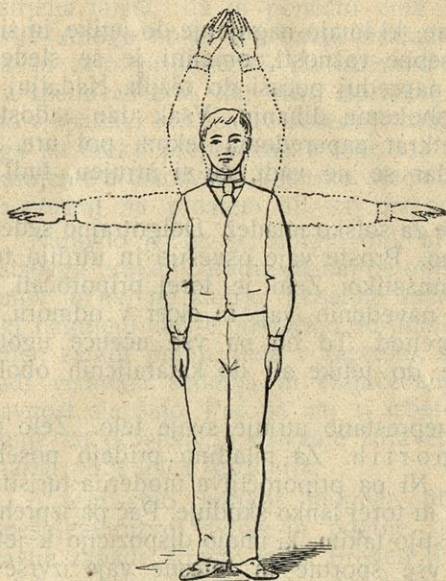
Da si ohranimo kožo zdravo, je treba, da ne nosimo noč in dan eno in isto oblačilo. Ponoči uporabljajmo platneno ali bombažasto srajco, ki jo čez dan dobro prezračimo. Majhnim otrokom oblečemo lahko čez noč posebno površno obleko, ki pa naj ne bo pregorka.

Kolikor mogoče kmalu navajajmo otroka, da globoko diha. Ko postane nekoliko večji, vadimo ga v sopilni gimnastiki. To naj izvršuje vedno le na prostem, v svežem čistem zraku, najbolje v kakem gozdu.

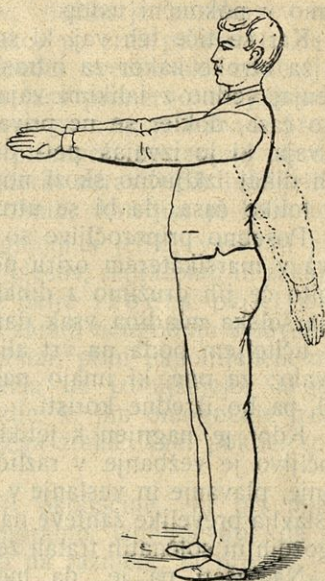
K vsaki vaji postavi se otrok prav po vojaški, ravno in pokóncu. Pri prvi vaji dvigne roki globoko vdihavajoč do vodoravne črte, ostane se tako držeč kake tri sekunde, na kar naglo izdihavši povesi roki. Čez nekaj dni prične z drugo vajo, ki se od prve razlikuje le v toliko, da dvigne roki nad glavo. Slika št. 1. kaže, kako se izvršujeta ti dve vaji. S tretjo vajo, ki zahteva več moči in vztrajnosti, prične naj še-le čez nekoliko tednov, ko se je že popolnoma privadil prvima vajama in jih je vsak dan nekolikokrat izvajal. Tretjo vajo, ki jo kaže slika št. 2. imenujemo lahko plavanje po zraku. Najprvo stegnemo roki pred se, tako da se dotikata z gornjo stranjo, nato krožimo z rokama po zraku, dokler se znova ne srečata za hrbtom. V tem položaju ostanemo par sekund, na kar hitro izdihavši stegnemo roki zopet pred se. Ta vaja je nekoliko lajša, če se med vdihavanjem dvignemo na prste, izdihavši pa zopet stopimo na peto.

Ker pa ni vselej mogoče, delati na prostem teh občo pozornost vzbujajočih vaj, nadomestimo jih lahko s priprostejšo. Globoko vdihajoč dvignemo rameni in ju krožimo navzad, tako da se ogrodi dobro razprostrejo, ostanemo

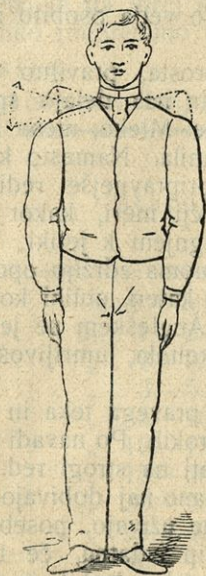
tako kake dve do tri sekunde, naker naglo izdihavši premaknemo rameni v normalno lego. To vajo kaže slika št. 3.

Št. 1.

Št. 2.

Št. 3.

Št. 4.

Mladenči in mladenke, osobito oni, ki imajo jetični habitus, se često drže sklonjeno. To je zelo škodljivo, ker se pljuča pri dihanju zadostno ne raztegajo. Temu odpomoremo z vajo, ki jo kaže slika št. 4. Z rokami v po-

bočju, tako da gleda palec naprej, upogibljemo se med globokim vdihavanjem navzad, ostanemo par sekund v tem položaju in se naglo izdihavši vrnemo v pokončni ustop.

Kar se tiče teh vaj, ki so za one, ki imajo nagnjenje do jetike, in sicer tako za otroke kakor za odrasle, posebne važnosti, omeniti je še sledeče: Pričenjaj vedno z lahкими vajami in napreduj počasi do težjih. Nadaljuj jih toliko časa, dokler se ne privadiš globokemu dihanju. Vsak dan zadostuje ena vaja, ki jo izvajaš pet- do desetkrat zaporedoma tekom pol ure. Pri vajah dihaj izključno skozi nos. Nikdar se ne vadi, če si utrujen, tudi ne vadi toliko časa, da bi se utrudil.

Posebno priporočljive so te vaje za šolsko mladež. Dolgotrajno sedenje vpliva v marsikaterem oziru neugodno. Proste vaje osvežijo in utrdijo telo, osobito če jih družimo z dihalno gimnastiko. Zelo je torej priporočati, da izvaja šolska mladina vsak dan eno navedenih vaj, in sicer v odmoru, ko se z učiteljem poda na vrt ali na sprehod. To bo na vse učence ugodno vplivalo; za one, ki imajo nagnjenje do jetike ali do kataraličnih obolenj sopol, pa bo izredne koristi.

Kdor je nagnjen k jetiki, naj neprestano utrjuje svoje telo. Zelo priporočljivo je vežbanje v različnih športih. Za mladino pridejo posebno drsanje, plavanje in veslanje v poštev. Ni pa priporočljiva moderna turisitika, ker stavlja prevelike zahteve na pljuča in torej lahko škoduje. Pač pa izprehodi po gozdih in solčnatih tratah zelo koristijo takim, ki imajo dispozicijo k jetiki.

Naglašati pa je, da moramo vse športne in telesne vaje izvrševati zmerno in s preudarkom. Najboljše merilo je dihanje. Dokler nam zadostuje dihanje skozi nos, je vaja pravilna in koristna, kakor hitro pa moramo sopsti skozi usta, je vaja prenaporna in škodljiva. To velja osobito za one, ki morajo paziti na svoja pljuča.

Velike važnosti je dalje hranitev. Preprosta, pravilno sestavljena in dobro prirejena jedila ohranijo telo zdravo in nas delajo sposobne za trud in delo, ki nam ga nalagata poklic in življenje. Mleko, meso in močnata jedila dovažajo človeškemu telesu najboljša hranila. Namesto kave naj bi uživali zgolj mleko, ki je kot najboljše in najpripravnejše redilo povsod za dobiti in ki bi se naj uživalo v mnogo večji meri, kakor je sedaj v navadi. Razen mleka uživajo naj oni, ki so nagnjeni k jetiki, tudi obilo mesa in maščobnih tvarin. Dalje naj se popolnoma zdržijo opojnih pijač. Posebno mladini ne donaša alkohol, naj bo v kateri obliki koli, nobene koristi, temveč ji le škoduje. Na Francoskem in Angleškem se je statistično dognalo, da je v krajih, kjer se uživa veliko alkohola, umrljivost za jetiko mnogo večja kakor drugod.

Nekateri otroci že od rojstva sem nimajo pravega teka in veselja do jedi. Posebno rado se pa to pojavlja pri šolskih otrokih. Po navadi so obenem slabokrvni in bledični. Te otroke je treba navajati na strogi red. Vsak dan naj se dovolj časa gibljejo na prostem, svojo hrano naj dobivajo ob strogo določenih urah, dočim naj med časom ničesar ne uživajo, posebno nikakih slaščic ne. Hrana naj bo preprosta, a redilna in izdatna, če treba mora zdravnik določiti nje kakovost in množino. Pri teh otrokih je tudi strogo paziti na to, da redno opravljajo svojo potrebo. Vsako motenje črevesne funkcije zahteva zdravniške pomoči.

Zgodaj je učiti otroke, da si po jedi očistijo zobe, kajti od dobrih zob je odvisna dobra prebava in da si pred in po vsakem obedu umijejo roke.

Kdor ima razpoloženje do jetike, uživa naj kolikor mogoče svežega zraka. To ne velja le podnevu, temveč tudi ponoči. Žalibog je še zelo razširjena misel, da je ponočni zrak škodljiv, dočim je posebno v večjih mestih mnogo boljši in zdravju prikladnejši kakor pa zrak po dnevu. Zaradi tega je zelo priporočati, da uživamo tudi ponoči sveži zrak, tembolj ker se v spalnicah zrak kaj hitro izpridi. Letnemu času primerno imejmo odprto okno v spalnici ali vsaj v sosednji sobi; varovati se nam je treba le prepiha, ki ga pa lahko preprečimo s tem, da postelj primerno postavimo ali da jo zavarujemo s takozvano špansko steno. V nekaterih zdraviliščih leže jetičniki celo pozimi na prostem ali saj pri odprtih oknih, kar jim je le v korist.

Naravno je, da se morajo oni, ki so nagnjeni k jetiki, varovati prahu in slabega zraka. Zaraditega naj ne obiskujejo plesov, zaprašenih in zakajenih lokalov in naj ne kadijo. Posebne važnosti je dalje izbira poklica. K jetiki nagnjeni naj se odvrčajo od poklicev, ki zaradi neugodnih zdravstvenih razmer, zaradi prahu, dela v zaprtem, s škodljivimi plini napolnjenem zraku, zaradi vednega sedenja in sključevanja zdravja ne izboljšujejo, nego ga naravnost slabšajo. Pač pa naj si izberejo poklic, ki jim omogočuje izdatno gibanje na prostem in uživanje zdravega svežega zraka. Taki poklici so oni vrtnarja, poljedelca, gozdarja.

S tem smo kolikor mogoče obrazložili okoliščine, ki pri mladini pospešujejo razvoj jetike in pogoje, ki jih moramo izpolnjevati, da naša deca ne zapade strašni kugi. Preden preidemo na razmere, ki pridejo v šoli kot taki v poštev, priobčimo naj tabelo, o kateri smo že govorili, in ki ne kaže le, da je jetika v otroških letih precej pogosta, temveč tudi, da je nje vzrok okužba in da torej s primernim higijeniškim ravnanjem v premnogh slučajih lahko preprečimo nje razvoj.

Prusija.

Povprečno preračunjeno za dobo 16 let.

Starost	Na 10.000 živečih dotične starosti umrlo je za jetiko	
	moških	ženskih
pod 1 letom	26·40	22·94
od 1.—2. leta	20·89	20·85
„ 2.—3. „	12·45	13·54
„ 3.—5. „	6·87	7·95
„ 5.—10. „	4·52	6·00
„ 10.—15. „	4·89	8·93
„ 15.—20. „	17·63	19·80
„ 20.—25. „	32·32	25·34
„ 25.—30. „	36·62	32·82
„ 30.—40. „	43·54	37·54
„ 40.—50. „	54·70	38·10
„ 50.—60. „	75·88	49·52
„ 60.—70. „	99·65	68·33
„ 70.—80. „	69·30	45·69
čez 80 let	26·21	19·69

Učitelji pazijo naj osobito na otroke, ki so že jetični ali saj sumljivi. Izključiti jih popolnoma od pouka ne gre, ker ima vsakdo pravico do šolske izobrazbe. Saj pa je paziti, da sede osamljeni, na koncu klopi. Enako je postopati z otroki, ki so sumljivi, tedaj osobito z onimi, ki bolehaajo za škrofulozo vratnih žlez, kosti in členkov. Strogo pa je gledati na to, da otroci ne pljujejo ne na tla, ne v žepni robec, temveč da se poslužujejo pljuvalnikov. Da bi to motilo pouk, se ni bati, ker otroci pri kašljanju po navadi ne pljujejo, a tudi če bi se sem in tja motil pouk, kaj leži na tem, če tako preprečimo okuženje šolske sobe in odvrnemo nevarnost od učencev in od učitelja.

Če pa je bolezen količakaj napredovala, osobito če se gre pri večjih otrokih za takozvano odkrito tuberkulozo, pri kateri neprestano kašljajo in pljuvajo, odstraniti jih je iz šole. Zdravstvenim zahtevam bi pač najbolje odgovarjale posebne šole za jetične otroke.

Popolnoma opravičena je tudi zahteva, da naj jetični učitelji ne izvršujejo svojega poklica. Bakterijološko preiskovanje omogočuje nam danes, da natančno doženemo bolezen; izključeno je torej vsako oškodovanje učitelja kot posledica napačne dijagnoze. Jetični učitelji so za šolo veliko večje nevarnosti, kakor jetični šolarji.

Slednjič še par besedi o profilaksi. Jetiko lažje preprečimo, kakor pa ozdravimo in to velja osobito za otroška leta. V tem oziru so se posebno obnesla zdravilišča, v katerih interniramo bolne otroke, zavetišča, v katerih obvarujemo otroke, ki so doma v nevarnosti, bolezni in jih v toliko okrepimo, da tudi pozneje ne zapadejo kugi in slednjič počitniške kolonije za slabotne in k jetiki disponirane otroke. Te kot nekake leteče ambulance brez vsakega kompliciranega inventarja postavimo v varnih gozdnatih krajih tako, da so otroci lahko ves dan na prostem. Če mogoče, gledamo na to, da se v bližini nahaja kopelj. S temi kolonijami, ki jih najbolje podredimo učiteljskim ošebam, da se zvezati šolski pouk. Izvrstne uspehe pa tudi dosežemo v morskih hospicijih, osobito glede škrofuloze.

Upajmo, da bodemo tudi na Kranjskem v doglednem času razpolagali s temi izvrstnimi sredstvi. „Deželno pomožno društvo za bolne na pljučih“ sprejelo jih je v svoj program, prvi pričetek pa je napravil občinski svet ljubljanski, ki je v proslavo cesarskega jubileja za slabotne otroke mestnih šol sredi lepe Gorenjske ustanovil počitniško kolonijo.

Dodatek.

a) Opomini gledé na jetiko za šole in zavode.*)

1. Kadar kašljaš, drži vselej dlan pred usta!
Izmečka ali pljunka ne požiraj!
2. Ne pljuvaj na tla in ne v žepni robec, temveč v zato določeni pljuvalnik!
3. Glej, da si snažen; umij si pogostoma roke, posebno pa pred vsako jedjo!

b) Kako naj ravnaajo oni, ki kašljajo.*)

1. Kadar kašljaš, drži vselej dlan pred usta!
2. Izmečka ali pljunka ne požiraj!
3. Razven na prostem ne pljuvaj nikdar na tla, temveč v pljuvalnik ali v posodo, v kateri naj bode nekoliko vode!
Tudi ne pljuvaj v žepni robec in pazi, da se ti telo, perilo in obleka ne onesnaži z izmečkom!
V tvojo lastno korist je, da se izmeček ne posuši in s prahom ne razprši v zrak. Kdor sope tak prah, ne bode nikdar ozdravel in nikdar nehal kašljati.
4. Glej, da si snažen; umivaj si pogostoma roke, posebno pa pred vsako jedjo!
5. Ne poljubuj nikogar in ne bivaj v bližini otrok!

*) Izdal mestni magistrat ljubljanski.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000445128

